

Смяната на вида дейност и неравенството в заплащането: Европейски наблюдател на заетостта — 2017 г.

Въведение

През 2016 г. заетостта в ЕС се върна най-после до същото равнище, на което беше преди глобалната финансова криза. Започналото през 2013 г. възстановяване доведе до създаването на нетен брой от осем милиона нови работни места. По-голямата част от тази нова нетна заетост беше създадена в сектора на услугите, но забележително оживление имаше и в заетостта в промишленото производство, където бяха създадени около 1,5 милиона нови работни места.

В настоящия шести годишен доклад на Европейския наблюдател на заетостта са разгледани по-подробно последните изменения (от II тримесечие на 2011 г. до II тримесечие на 2016 г.) на заетостта на равнище държави членки и на обобщените равнища в ЕС. В част 1 от доклада е приложен „основан на работните места подход“ за количествено описание на измененията в заетостта (какъв брой работни места са били създадени или съкратени и в кои сектори) и за качествено им описание (какъв вид работни места са били това, изразени предимно чрез средната ставка на часово заплащане). В част 2 с по-аналитична насоченост се обсъжда ролята на професиите при структуриране на неравенството в заплащането в Европа и въпросът до каква степен наблюдаваните модели на поляризация и изменение на заетостта са допринесли за тенденциите за неравенство в заплащането през последното десетилетие.

Контекст на политиката

Стратегията на ЕС „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж съдържа ангажимент за стимулиране на високи равнища на заетост и производителност. Това означава, че се поставя нов акцент върху целите на предишната Лисабонска програма за „повече и по-добри работни места“. Необходими са повече работни места за справяне с

проблема с неприемливо високите равнища на безработицата. От друга страна, Европа се нуждае от по-добри, по-производителни работни места, за да се подобри стандартът на живот на нейните граждани в условията на разрастваща се, интегрирана световна икономика. В пакета от мерки на Европейската комисия от 2012 г. в областта на заетостта („Към възстановяване и създаване на работни места“) се посочват няколко сектора, в които има по-голяма вероятност за ръст на заетостта — здравните услуги, информационните и комуникационните технологии, персоналните и домакинските услуги, както и перспективната, макар и трудна за определяне категория „екологосъобразни (зелени) работни места“. Чрез основания на работните места подход, възприет в настоящия доклад, се предоставят актуализирани данни за равнищата на заетост и качеството на работните места както в разрастващите се сектори и професии, така и в секторите, които са в упадък.

Подходът, основан на работните места, е въведен за първи път през 90-те години на миналия век в САЩ от лауреата на Нобелова награда Джоузеф Стиглиц и впоследствие е усъвършенстван от Ерик Олин Райт и Рейчъл Дуайър. Конкретният въпрос, разглеждан в по-ранния американски труд — дали ръстът на заетостта е постигнат за сметка на качеството на работните места — стана все по-диференциран с течение на времето. Подходът, основан на работните места, се използва по-специално от 90-те години на миналия век за оценка на степента, в която структурите на заетостта в развитите икономики се поляризират, което води до „свиване“ или „изчезване“ на работните места със средно заплащане, или до ръст на тези работни места при увеличено предлагане на висококвалифицирани служители. Доколкото заетостта на някои пазари на труда очевидно се поляризира, настоящото изследване е свързано и с по-широка загриженост за увеличаване на неравенството.

ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ

Изменения на заетостта през периода 2011—2016 г.

- През II тримесечие на 2016 г. осем милиона души повече бяха на работа в ЕС в сравнение с броя им три години по-рано. Ръстът на заетостта след 2013 г. беше само слабо изместен към високоплатените работни места. Имаше освен това солиден ръст при работните места с ниско и средно заплащане, съответстващ на възстановяване, дължащо се на по-голямо потребление.
- Ако се върнем по-назад към края на 90-те години на миналия век, високоплатените работни места продължиха да нарастват по-бързо спрямо другите групи от разпределението на заплатите. Такъв е случаят както през периодите на рецесия, така и на тези без рецесия.
- Над 7 от 10 работни места в ЕС са понастоящем в услугите — сектор, който сам добави повече от 8 милиона работни места в ЕС след 2011 г. Напоследък ръстът на заетостта в сектора на услугите е асиметрично поляризиран, с по-голям прираст на работни места в най-горната и най-долната група от разпределението на заплатите.
- Има също ръст от 1,5 милиона в броя на заетите лица в промишленото производство, считано от 2013 г. насетне. Най-голямата част от този ръст е на инженери, специалисти и ръководители в най-високия квинтил на високоплатените работни места, както и при по-традиционните работници в производството. Пропорционално държавите от ЕС-13 (присъединили се към ЕС след 2004 г.) отбелязаха най-голямо увеличение на нетната заетост в промишленото производство.
- При много от бързо увеличаващите се работни места нарасна значително делът на по-възрастните работници, което показва, че удължаването на трудовия живот и по-късното пенсиониране са не по-малко важни за обяснението на последния ръст на заетостта от всяко възобновяване на динамиката на пазара на труда.

Смяната на вида дейност и неравенството в заплащането

- Професиите изпълняват важна роля при структурирането на неравенството в заплащането в Европа. Това се дължи отчасти на факта, че професиите са проводници на въздействието върху неравенството в заплащането от други фактори, като човешки капитал, социална класа и сегрегация по пол или възраст. Професиите оказват обаче и свое собствено въздействие върху неравенството в заплащането, вероятно в резултат на специфични механизми, като системи за лицензиране и оправомощаване на професионални дейности или за чиракуване.
- Въпреки големите различия на територията на Европа в равнищата на неравенството в заплащането, професиите представляват забележително сходна основа за разпределение на заплатите във всички държави. Разпределението на различията в заплатите между професиите и в тях, както и йерархията на заплатите по професии (кои професии са по-високо и кои по-ниско платени), са по принцип едни и същи във всички държави. Действителните различия между заплатите, изплащани по професии, и степента, в която те са групирани в широки класове или са свързани с различия в човешкия капитал, са аспекти, които наистина варират в отделните държави.
- Въпреки задълбочаването и разширяването на поляризацията на заетостта в Европа след Голямата рецесия, динамиката на професиите не доведе до повишаване на неравенството в заплащането през последното десетилетие. Измененията в разпределението на заплатите в рамките на професиите бяха много повече свързани с тенденциите за общото неравенство в заплащането, отколкото измененията в заплатите, изплащани за различните професии или измененията в структурата на професиите.

Допълнителна информация

Докладът *“Occupational change and wage inequality: European Jobs Monitor 2017”* (Смяната на вида дейност и неравенството в заплащането: Европейски наблюдател на заетостта — 2017 г.) може да се намери на: <https://www.eurofound.europa.eu/publications>.

За допълнителна информация се обърнете към Енрике Фернандес-Масиас, ръководител изследвания, на: efe@eurofound.europa.eu